'לֹא תּוֹכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ', תיבת 'באחד' מיותרת היא, ולכך יש לדרוש את הפסוק כך, לא תוכל לזבוח את הפסח בְּאֶחָד, בשביל אחד. כלומר, שהיחיד לא יגרום לשנות את דין שחיטת הפסח בשום צד.

נתבאר במשנה (לעיל עט:) שאם הקהל או רובו טמאים עושים כולם את הפסח בטומאה, ואם רק מיעוט טמאים עושים הטמאים פסח שני. הברייתא מביאה מחלוקת תנאים בדין שבט אחד שכולו טמא ושאר השבטים טהורים: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִילּוּ שֵׁבֶט אֶחָד מישראל טָמֵא וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוֹרִים, הַכֹּל – הטמאים עוֹשִׂין לְעַצְמָן בטומאה, וְהַכֹּל – שאר כל השבטים עוֹשִׂין לְעַצְמָן בטהרה. מַאי טַעְמָא [–מה הטעם] דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, קָסָבַר שֵׁבֶט אֶחָד אֵי אִיכְּרֵי קָהָל, ולכך הוא חשוב כציבור, וציבור טמא אינו נדחה לפסח שני. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִילּוּ שֵׁבֶט אֶחָד טָמֵא וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים טְהוֹרִין, יַעֲשׂוּ כולם את הפסח בְּטוּמְאָה אף השבטים הטהורים אם ירצו, משום שֶׁאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר חָלוּק. מבארת הגמרא את שיטת רבי יהודה: טעמו של רַבִּי יְהוּדָה משום שֶׁקָּסָבַר, שֵׁבֶט אֶחָד אִיכְּרֵי קָהָל, וְהוּא לְהוּ פַּלְגָּא וּפַלְגָּא – ונמצא כל ישראל מחציתם טהור ומחציתם טמא, שהרי יש בהם ציבור טהור וציבור טמא, וְאֵין קָרְבַּן צִיבּוּר הבא בטומאה חָלוּק בהבאתו, שחלק מהציבור יביאוהו בטהרה וחלק בטומאה, ולכך עֲבָדֵי כּוּלְּהוּ [–עושים כולם] בְּטוּמְאָה.

הגמרא מביאה אופן נוסף בדין מחצה על מחצה שנחלקו בו האמוראים: אִיתְּמַר – נאמר בבית המדרש, הָיוּ יִשְׂרָאֵל מֶחֱצָה טְהוֹרִין וּמֶחֱצָה טְמֵאִין, אָמַר רַב מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן – מן הטהורים בְּטָהֳרָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין בְּשָׂרָן צָרִיךְ טהרה כדי שיהיו רוב ישראל טמאים ויעשו כולם את הפסח בטומאה.

הגמרא מבארת באיזה אופן דיבר רב. מקשה הגמרא: וְאַמַּאי – למה יש צורך לעשות כן, נֵיעֲבְדוּ הָנֵי לְחוּדַיְיהוּ – יעשו אלו הטהורים לבדם בטהרה וְהָנֵי לְחוּדַיְיהוּ – ואלו הטמאים לבדם בטומאה, דְּהָא [–שהרי] אָמַר רַב לעיל (עט.) על אופן זה שהיו ישראל מחצה על מחצה, הַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן וְהַלָּלוּ עוֹשִׂין לְעַצְמָן. מתרצת הגמרא: אָמְרִי – אמרו בני הישיבה, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן, בדברי רב, במה המדובר, באופן שלא היו מחצה על מחצה בשוה, אלא כְּגוֹן שֶׁהָיוּ טְמֵאִין עוֹדְפִין עַל הַטְּהוֹרִין בטמא אֶחָד, וסוברת הגמרא עתה שכשאין הטמאים יותר מהטהורים אלא באחד אין הטהורים שהם מיעוט יכולים לעשות את הפסח הראשון בטהרה ואף לא בטומאה, ולכך מטמאין אחד מהן כדי שיוכלו כולם לעשות בטומאה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שמדובר בטמאים יתרים על הטהורים באחד, הָווּ לְהוּ רִיבָּא – נמצא שהם רוב טְמֵאִים, וְנֵיעֲבְדוּ כּוּלְּהוּ בְּטוּמְאָה – ויעשו כולם בטומאה, ולמה צריכים לטמאות אדם טהור נוסף בשרץ.

מתרצת הגמרא: רב שאמר מטמאים אחד מהם בשרץ, קָסָבַר לָהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן מָתְיָא, דְּאָמַר אֵין הַיָּחִיד מַכְרִיעַ אֶת הַצִּיבּוּר לְטוּמְאָה, ואין הציבור כולו יכול לעשות בטומאה, ולכך אמר רב שמטמאים אחד מהטהורים בשרץ, שנמצאו הטמאים יתרים על הטהורים בשנים, ויעשו כולם בטומאה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שרב סובר שאין היחיד מכריע את הציבור, הרי זה כמחצה על מחצה, וְהָדַר קוּשְׁיָין לְדוּכְתַּיְיהוּ – ותחזור קושייתנו למקומה, נֵיעֲבְדוּ הָנֵי לְחוּדַיְיהוּ וְהָנֵי לְחוּדַיְיהוּ – שיעשו אלו לעצמן ואלו לעצמן, ומה הצורך לטמאות אחד מהם.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא מדובר במחצה על מחצה ממש, וְהָכִי קָאָמַר – כך כוונת רב, אִי אִיכָּא תְּנָא דְּקָסָבַר לָהּ – אם יש תנא שסובר כְּתָנָא קַמָּא דְּאָמַר (בברייתא לעיל עט) פַּלְגָּא וּפַלְגָּא לֹא עֲבָדִי כּוּלְּהוּ – אף הטהורים בְּטוּמְאָה, אלא הללו לעצמן והללו לעצמן, וְקָסָבַר לָהּ – וסובר גם כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין קָרְבַּן צִיבּוּר חָלוּק, ואין לטהורים להחלק ולעשות בטהרה כשיש טמאים שעושים בטומאה], ונמצא שהטמאים אינם יכולים לעשות את הפסח כלל, הלכך כדי שהטמאים יוכלו לעשות פסח, מְטַמְּאִין אֶחָד מֵהֶן בִּשְׂרָץ, ונמצא שרוב הקהל טמאים ויעשו כולם בטומאה.

הגמרא מביאה את עולא שחולק על רב בדין זה. אומרת הגמרא: וְעוּלָּא אָמַר, אם היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים מְשַׁלְּחִין אֶחָד מֵהֶן – מן הטהורים לְדַרְכּוֹ רְחוֹקָה שלא יוכל להגיע ממנה לעזרה ברגליו בזמן שחיטת הפסח, ועל ידי כך נפטר מחיוב פסח ואינו נמנה עם הטהורים, ונמצא שהטמאים יתרים במנינם על הטהורים באחד, ועושים כולם את הפסח בטומאה.

הגמרא דנה בדברי עולא מדוע אמר אופן זה של שילוח לדרך רחוקה ולא אופנים אחרים. מקשה הגמרא: וַיַּמְאֶנוּ בְּשָׂרָן כדברי רב, ולמה ישלחוהו לדרך רחוקה.

מתרצת הגמרא: קָסָבַר עולא שׁוֹחֲטִין את הפסח וְזוֹרְקִין את דמו עַל מי שהוא טָמֵא שֶׁרֶץ, כיון שיוכל לאכול מן הפסח לערב בטהרה על ידי טבילה והערב שמש, ולכך אין הוא נפחת ממנין הטהורים. מקשה הגמרא: וַיַּמְאֶנוּ בְּמֵת, והנטמא בטומאת מת טמא שבעת ימים, וודאי אינו ראוי לאכול את הפסח בערב.

משיבה הגמרא: אם תטמאהו במת מַדְרֵהוּ אַתָּה מֵהֲגִינָתוֹ, שלא יוכל להקריב קרבן חגיגה.

מקשה הגמרא: הָשְׁתָּא נַמִּי – כעת גם כשאתה משלחו לדרך רחוקה, מַדְרֵהוּ אַתָּה מִפִּסְחוֹ, שכיון שהוא בדרך רחוקה הוא נדחה מקרבן הפסח. מתרצת הגמרא: מי שהוא בדרך רחוקה אינו נדחה לגמרי מן הפסח משום שאֶפְשָׁר דְּעָבִיד בַּשֵּׁנִי – שיוכל לעשות פסח שני.

שבה הגמרא ומקשה: הרי הנטמא בְּמֵת בערב הפסח נַמִּי [–גם] אֶפְשָׁר דְּעָבִיד קרבן חגיגה בְּשִׁבְעָה של פסח, דַּהֲוָה לֵיהּ – שהשביעי של פסח הוא יום שְׁמִינִי שֶׁלּוֹ לטומאתו וכבר יכול להיות טהור, ואם כן חוזרת הקושיא למקומה מדוע לא נטמאנו במת.

מתרצת הגמרא: קָסָבַר עוּלָּא בדין קרבן חגיגה בשאר ימי החג, שִׁבְעָה – כל ימי החג תַּשְׁלוּמִין דְּרִאשׁוֹן נִינְהוּ – תשלומין ליום הראשון של חג הם, הלכך דַּחֲזֵי בְּרִאשׁוֹן – הראוי להקריב ביום הראשון של חג ולא הקריב, חֲזֵי בְּכוּלְּהוּ – הרי הוא ראוי להקריב בכל הימים ולהשלים את חיובו, וְכָל הֵיכָא דְּלֹא חֲזֵי בְּרִאשׁוֹן – אבל מי שלא היה ראוי ביום הראשון להקריב, לֹא חֲזֵי בְּכוּלְּהוּ – אינו ראוי להקריב בשאר הימים, ואינו יכול להשלים את חיובו. ונמצא שאם יטמא במת שאינו ראוי להקרבה ביום הראשון הרי הוא נדחה מחגיגתו, ולכך אמר עולא לשלחו לדרך רחוקה שאינו נדחה מחגיגתו.

אָמַר לְהוּ [–להם] רַב נַחְמָן לבני הישיבה, זִילוּ – לכו וְאִמְרוּ לֵיהּ [–לו] לְעוּלָּא, מַאן צָיֵית – מי ישמע לך דְּעָקַר סֵיבֵיהּ וּמְשַׁכְּנֵיהּ – שיעקור את יתדות אהלו ואת אהלו, וְרָחֵיט – וירוץ. כלומר, מי ישמע לנו להטריח את עצמו ולצאת למקום רחוק מירושלים, הלכך עדיפה עצתו של רב לטמאות אחד מהטהורים בשרץ.

בסוגיא לעיל (סז.) מתבאר כי אף שטמא הנדחה לפסח שני אינו רק טמא מת אלא גם זב ומצורע, מכל מקום דין פסח הדוחה את הטומאה בציבור אינו אלא בטומאת מת, אבל ציבור זבים ומצורעים אינם עושים פסח בטומאה. להלן מביאה הגמרא שלשה אופנים בדין הפסח כאשר יש בציבור גם טמאי זיבה וגם טמאי מת: אִיתְּמַר – נאמר בבית המדרש, הָיוּ רוּבָּן של ישראל זָבִין, וּמִיעוּטָן טְמֵאֵי מֵתִים, אָמַר רַב, אוֹתָן שהם טְמֵאֵי מֵתִים אֵינָן עוֹשִׂין פסח לֹא בָּרִאשׁוֹן וְלֹא בַּשֵּׁנִי. פסח רִאשׁוֹן לֹא עָבְדִי – אינם עושים, משום דְּהָווּ אותם הטמאי מת מְיעוּטָא מן הקהל, וּמִיעוּטָא מן הקהל שנטמא במת לֹא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, שאין הטומאה נדחית אלא ברוב ציבור טמא מת. וּבַשֵּׁנִי נַמִּי לֹא עָבְדִי, משום שכָּל הֵיכָא דְּעָבְדִי צִיבּוּר בָּרִאשׁוֹן – כל מקום שהציבור עשה פסח ראשון, עָבִיד יָחִיד בַּשֵּׁנִי – היחיד שלא עשה בראשון עושה פסח שני, אבל כָּל הֵיכָא דְּלֹא עָבְדִי צִיבּוּר בָּרִאשׁוֹן, לֹא עָבִיד יָחִיד בַּשֵּׁנִי – אין המיעוט עושים פסח שני, הלכך מאחר שלא עשו הציבור פסח ראשון משום טומאת זיבה, אין עושים מיעוט טמאי המת פסח שני.

אָמַר לְהוּ שְׁמוּאֵל לבני הישיבה, זִילוּ [–לכו] אִמְרוּ לֵיהּ לְאַבָּא – לרב, הרי כתוב (במדבר ט ב) 'וְיַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ', כלומר, בארבעה עשר בניסן, מַאי עֲבַרְתְּ לֵיהּ – מה תעשה עם פסוק זה,

המשך בעמוד טו

הלא יש ללמוד ממנו שבאופן שאין טהורים העושים פסח ראשון יעשוהו הטמאים אף שהם מועטים, כדי שיעשה הפסח בזמנו.

אָמַר לְהוּ רב לבני הישיבה, וְיֵלְפוּ **אִמְרוּ** לֵיהּ לשמואל, לשיטתך, **כִּי** **חֲווּ כּוּלְּהוּ זְבִין** – כאשר כל ישראל זבין, **מַאי עֲבַדְתְּ** לֵיהּ – מה אתה עושה עם הפסוק, הלא באופן זה לא נעשה הפסח במועדו, **אֶלָּא** ודאי **בֵּינָן דְּלֹא אֶפְשָׁר** לעשותו במועדו **לֹא אֶפְשָׁר** ולא מתקיים הפסוק, **הָכָא נָמֵי** – כאן גם כשרובם זבים ומיעוטם טמאי מת **לֹא אֶפְשָׁר** לעשות את הפסח במועדו על ידי טמאי המת כיון שהם מועטים.

הגמרא מביאה אופן נוסף בו יש בציבור גם טמאי מת וגם טמאי זיבה: **אִיתְּמַר** – נאמר בבית המדרש, **הָיוּ** רוּבָּן של ישראל **טְמֵאֵי מֵתִים** ונעשה הפסח בטומאה, **וּמִיעוּטָן זָבִין** שאינם עושים בטומאה אף כשהפסח בא בטומאה, **רַב הוּנָא אָמַר, אֵין תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה**, זבים שלא עשו פסח ונטהרו, אם הפסח הראשון בא בטומאה אין להם תשלומין בפסח שני, **וְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר, יֵשׁ תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה**, ואותם שהיו זבים בראשון ונטהרו עושים פסח שני.

מברר הגמרא את טעם מחלוקתם. שואלת הגמרא: **נֵימָא הָהֶן** **קָמִיפַּלְגִי** – נאמר שבכך נחלקו, **דְּמָאן דְּאָמַר** – רב הונא הסובר שאֵין **תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, קָסָבַר טוּמְאָה דְּחוּיָה הִיא בְּצִיבּוּר**, ובקושי הותר להקריב את הפסח בטומאה, הלכך הטמאים שהקריבו אינם נחשבים כאילו הקריבו בטהרה, ולכך אין הזבין עושים את הפסח השני, שלא נדחה הטמא לפסח שני אלא כשהציבור הקריב את הפסח בטהרה. **וּמַאן דְּאָמַר** – ורב אדא בר אהבה הסובר שיֵשׁ תַּשְׁלוּמִין לְפֶסַח הַבָּא בְּטוּמְאָה, **קָסָבַר טוּמְאָה הוּתְּרָה בְּצִיבּוּר**, ולכך טמאי המת שהקריבו פסח ראשון נחשבים כאילו הקריבוהו בטהרה, וכשהציבור הקריב בטהרה, היחידים שהיו זבין נדחים לפסח שני.

דוחה הגמרא: **אָמְרִי** – אמרו בני הישיבה, **לֹא** – אין הכרח לומר שנחלקו בדבר זה, אלא **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין רב הונא ובין רב אדא בר אהבה מודים **שטּוּמְאָה דְּחוּיָה בְּצִיבּוּר, וּבְהָא פְּלִיגִי** – ובכך נחלקו **מַר סָבַר** – רב הונא סבר

טָהֳרָה מְדַחֶיָא – כלומר, כאשר נעשה הפסח בציבור בטהרה נדחים הטמאים לפסח שני, אבל טוּמְאָה לֹא מְדַחֶיָא – אם נעשה הפסח בטומאה אין הזבים שלא יכלו לעשות עם הציבור נדחים לפסח שני. וּמַר סָבַר – רב אדא סבר, אֲפִילּוּ טוּמְאָה נַמִּי מְדַחֶיָא – גם כאשר הפסח נעשה בטומאה נדחים הזבים לפסח שני].

הגמרא מביאה אופן נוסף בציבור שיש בהם טמאי זיבה וטמאי מת: אִיתְּמַר – נאמר בבית המדרש, חָיוּ שְׁלִישִׁיתָן – שליש מישראל זָבִין, וּשְׁלִישִׁיתָן – שליש מישראל טְהוֹרִין, וּשְׁלִישִׁיתָן – שליש מישראל טְמֵאֵי מֵתִים, אָמַר רַבִּי בַּר פַּפַּוס, אוֹתָן שהם טְמֵאֵי מֵתִים, אֵינָן עוֹשִׂין לֹא אֶת הפסח הָרִאשׁוֹן וְלֹא את הַשֵּׁנִי. מבארת הגמרא: בָּרִאשׁוֹן לֹא עָבְדִי – פסח ראשון אינם עושים, כי הִבְדִּילוּ – נתוספו מנין הַזָּבִין עַל הַטְּהוֹרִים, דְּלֹא עָבְדִי – שאלו ואלו אינם עושים הפסח בְּטוּמְאָה, והרי הם רוב, וְהָוֵה לֵיהּ – ונמצא שהטְּמֵאֵי מֵתִים הם מִיעוּטָא מישראל, וּמִיעוּטָא טמאים לֹא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן, כי אין טומאת מת נדחית אלא כשרוב הציבור טמא. בַּשֵּׁנִי לֹא עָבְדִי – ופסח שני גם אינם עושים, כי מאחר שהזבים כבר נטהרו, נִצְרְפוּ – יצטרפו הַזָּבִין עִם טְמֵאֵי מֵתִים דְּלֹא עָבְדִי בָּרִאשׁוֹן – שלא עשו בראשון, וְהָוֵי לְהוּ רוּבָּא – ונמצא שרוב ישראל צריכים לעשות פסח שני, וְרוּבָּא לֹא מְדַחוּ לְפֶסַח שֵׁנִי.

משנה

משנתנו עוסקת בקרבנות פסח ונזיר שנזרק דמם, ולאחר מכן נודע שהיו טמאים הם או בעליהם: הַפֶּסַח שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ וסבורים היו שהוא טהור, וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שֶׁהוּא טָמֵא – שנטמא הפסח או דמו קודם הזריקה, הֲצִיץ שעל מצח הכהן הגדול מְרַצֶּה – מכפר על טומאת הקרבן, והוא עולה לרצון, ופטור בעליו מלעשות פסח שני. ובגמרא יבואר מה הדין אם בתחילה נודע שהוא טמא ואחר כך נזרק הדם.

נודע לאחר הזריקה שנִּטְמָא הַגּוּף של הבעלים במת קודם הזריקה, אֵין הֲצִיץ מְרַצֶּה, וחייב הבעלים לחזור ולעשות פסח שני, שהרי בשעת הזריקה הוא נדחה מן התורה מלהקריב פסח. מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חכמים, הַנָּזִיר שהביא קרבנות בסיום ימי נזירותו, וְכֵן הָעוֹשֶׂה פֶּסַח, הֲצִיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַדָּם של קרבנותיהם, וְאֵין הֲצִיץ מְרַצֶּה עַל טוּמְאַת הַגּוּף של הבעלים, שאם היה הנזיר טמא מת בשעת הבאת קרבנותיו הוא חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן אם היה עושה הפסח טמא כשהביא קרבנו, הוא חייב בפסח שני.

אף שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף, מכל מקום אם נִּטְמָא גופם של הנזיר ועושה הפסח קודם שהביאו קרבנותיהם בְּטוּמְאַת הַטְּהוֹם – בטומאת מת שלא היתה ידועה לשום אדם בעולם, ובשנודעה הטומאה כבר נשחט הקרבן, הלכה למשה מסיני היא שהַצִּיץ מְרַצֶּה, ואין הנזיר חייב למנות שנית ימי נזירותו, וכן עושה הפסח יצא ידי חובתו.

גמרא

שנינו במשנה: הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא הציץ מרצה. מדייקת הגמרא: מַעֲמָא – טעם הדבר שהציץ מרצה, משום דְּנָזְרַק הדם וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שהוא טמא, אֲבָל אם נוֹדַע תחילה שהוא טמא וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק הדם, הציץ לֹא מְרַצֶּה, וצריך לעשות פסח שני. וּרְמִינְהוּ – ויש להקשות על משנתנו ממה ששנינו בברייתא, עַל מָה הַצִּיץ מְרַצֶּה, עַל הַדָּם וְעַל הַבָּשָׂר וְעַל הַחֵלֶב שֶׁנִּטְמָא, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד, בֵּין בְּאוֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּקִרְבַּן יָחִיד בֵּין בְּקִרְבַּן צִיבּוּר. לכאורה כוונת הברייתא 'בין בשוגג בין במזיד' היא שנזרק הדם במזיד, כלומר שידע הכהן קודם הזריקה שהדם טמא, ומבואר שאף על פי כן בדיעבד הציץ מרצה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, ברייתא זו אינה עוסקת באופני זריקת הדם, אלא לענין טוּמְאָתוֹ של הקרבן, בֵּין אם נטמא בְּשׁוֹגֵג ובֵּין אם נטמא בְּמֵזִיד, כיון שנזרק הדם הוּרְצָה הקרבן על ידי הציץ, ורק בזה עוסקת הברייתא. אבל לענין אופן זְרִיקָתוֹ של הדם, רק אם נזרק בְּשׁוֹגֵג הוּרְצָה, אך אם נזרק בְּמֵזִיד לאחר שנודעה הטומאה לֹא הוּרְצָה, וכמדוייק ממשנתנו.

יישוב אחר לסתירה: רַבִּי שֵׁילָא אָמַר להיפך, שלענין זְרִיקָתוֹ של הדם, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד – בין אם ידע בשעת הזריקה שנטמא הקרבן בין אם לא ידע, הוּרְצָה בדיעבד, ובזה עוסקת הברייתא כפי שפירשת בתחילה, ואף משנתנו מודה לדין זה כפי שיתבאר להלן. אך לענין טוּמְאָתוֹ של הקרבן, אם נטמא בְּשׁוֹגֵג הוּרְצָה, אך אם נטמא בְּמֵזִיד, לֹא הוּרְצָה.

מוסיף רבי שילא: וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי בברייתא 'על הדם וכו' שנטמא בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד' ומשמע שהנידון אינו אופן הזריקה אלא כיצד נטמא הקרבן, הָכִי קָאָמַר התנא, נִטְמָא הקרבן בְּשׁוֹגֵג, וּזְרָקוֹ – וזרק את דמו, בֵּין אם זרק בְּשׁוֹגֵג בֵּין אם זרק בְּמֵזִיד, הוּרְצָה.

ממשיך רבי שילא: וְהָא דְּקָתָנֵי במשנה דָּם שֶׁנִּזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שנטמא הקרבן הציץ מרצה, ודייקת מכאן דְּמַעֲמָא שהציץ מרצה הוא משום דְּנִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, אֲבָל נוֹדַע וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק במזיד לֹא מרצה, אין לדייק כן, אלא הוּא הַדִּין דְּאֲפִילּוּ נוֹדַע שנטמא וְאַחַר כָּךְ נִזְרַק במזיד הציץ מרצה, וְהָאי דְּקָתָנֵי דווקא נִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, הוא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא – שרצה התנא לשנות לאחר מכן 'נִּטְמָא הַגּוּף אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה', ושם ודאי הדין הוא דַּאֲפִילּוּ נִזְרַק הדם וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע שהיה גופו טמא לֹא מרצה הציץ, על כן קָתָנֵי רֵישָׁא נַמִּי – שנה התנא גם את תחילת המשנה לגבי נטמא הקרבן בלשון נִזְרַק וְאַחַר כָּךְ נוֹדַע, אך אין זה בדווקא.

שנינו במשנה: נִּטְמָא הנזיר או עושה הפסח בְּטוּמְאַת הַטְּהוֹם וכו', הציץ מרצה. הגמרא מביאה ספק בדין זה: בָּעֵי רַבִּי מַר בַּר חָמָא, כֹּהֵן הַמְרַצֶּה בְּקָרְבְּנוֹתֵיהֶן – המקריב את קרבנות הנזיר ועושה הפסח, האם הוּתְּרָה לוֹ טוּמְאַת הַטְּהוֹם כשם שהותרה בהם, ואם נטמא בה הציץ מרצה עליו ואין הקרבן נפסל, אוֹ לֹא הותרה לו. ומבאר רמי בר חמא את צדדי הספק: מִי אֲמְרִינַן דכִּי גְּמִירִי – כשלמדו את היתר טוּמְאַת הַטְּהוֹם למדוהו בְּבַעֲלִים שנטמאו, אבל בְּכֹהֵן שנטמא לֹא גְּמִירִי – לא למדוהו, ואם כן לא הותרה לו טומאת התהום, אוֹ דִּילְמָא דין זה לא בבעלים נאמר, אלא בְּזוֹבֵחַ גְּמִירִי – בקרבנות הנזיר והפסח עצמם למדו שהותרה בהם טומאת התהום של הגוף, ואם כן לֹא שָׁנָא בְּכֹהֵן וְלֹא שָׁנָא בְּבַעֲלִים – אין חילוק אם נטמא הכהן המקריב או הבעלים, שהרי בקרבנות אלו הותר הדבר.

רבא מנסה לפשוט ספק זה: אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא, לֹא אָמְרוּ שהציץ מרצה על טוּמְאַת הַטְּהוֹם בנזיר ועושה פסח, אֶלָּא כשנטמאו לְמֵת בִּלְבַד. ויש לדקדק, 'מֵת בלבד' לְמַעוּטֵי מַאי – איזו טומאת תהום אחרת בא למעט רבי חייא, לָאו לְמַעוּטֵי – האם אין הוא בא למעט טוּמְאַת הַטְּהוֹם דְּשָׁרֵץ, כלומר שאם הכניס את ידו בעפר ונגע בשרץ מת שהיה מכוסה שם ולא הכיר בו איש בעולם, ואחר כך נודעה לו הטומאה, אין הציץ מרצה.

ממשיך רבא בראייתו: וּבְמַאי עָסְקִינַן – במה עוסק דין זה שלא הותרה טומאת התהום של שרץ, אִי נִימָא – אם נאמר שהוא עוסק בְּבַעֲלִים שנטמא בשרץ, עדיין יש לברר, וּבְמַאן – ובמי מדובר, האם בנזיר או בעושה פסח, אִי בְּנָזִיר יש להקשות, הרי כל הטעם שנזיר שנטמא נצרך להיתר טומאת התהום הוא מפני שהטומאה סותרת את מנין ימי נזירותו, אך טומאת שרץ מִי מְהַנֵּי בֵּיהּ – וכי היא מועילה כלל לסתור את נזירותו ולפסול את קרבנותיו, הרי 'רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וגו' וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפָּלוּ' אָמַר רַחֲמָנָא בנזיר (במדבר ו ט, יב), ומפורש שרק טומאת מת סותרת את הנזירות, אך טומאה אחרת אפילו ידועה אינה סותרת, ואם כן ודאי כשנטמא הנזיר בשרץ בטומאת התהום אין נזירותו נסתרת, ולא יתכן שבא רבי חייא למעט טומאה זו לגבי נזיר.

ממשיך רבא: וְאֶלָּא אם נאמר שהכוונה למעט טומאת התהום של שרץ בְּעוֹשֶׂה פֶּסַח, דהיינו שאם נטמא בה אין הציץ מרצה, הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר להלן (צ:) שאין שׁוֹחֲטִין את הפסח ואין זוֹרְקִין דמו עַל בעלים טְמֵאֵי שֶׁרֶץ, שלשיטתו הוצרכנו לחדש שאף אם נטמא עושה הפסח בשרץ בטומאת התהום אין הציץ מרצה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שם שׁוֹחֲטִין את הפסח וְזוֹרְקִין דמו עַל טְמֵאֵי שֶׁרֶץ, עדיין יש

המשך בעמוד קו

להקשות, הַשְׁתָּא טוּמְאָה יְדוּעָה – הרי אפילו כשנטמא עושה הפסח בטומאת שרץ גלויה הוּתְּרָה לוֹ טומאתו ואינו צריך כלל ריצוי הציץ, אם כן כשנטמא בשרץ בְּטוּמְאַת הַתְּהוֹם לֹא כָּל שֶׁכֵּן שהותרה טומאתו, ונמצא שאין לפרש את דברי רבי חייא שהציץ אינו מרצה על טומאת התהום של שרץ לגבי עושה פסח.

מסיים רבא את ראייתו: אֶלָּא לָאו – ודאי אין לפרש את דברי רבי חייא אלא בְּכֹהֵן המקריב את קרבנות הנזיר והפסח, ובא למעט שלא הותרה בו טומאת התהום בשרץ אלא במת, וּשְׁמַע מִינָּהּ שבטומאת מת הוּתְּרָה לוֹ לכהן בְּטוּמְאַת הַתְּהוֹם כשם שהותרה בבעלים.

רב יוסף דוחה את הוכחת רבא: אֲמַר רַב יוֹסָף, לֹא – אף אם שוחטין על טמאי שרץ אין הכרח שרבי חייא עוסק בכהן המקריב, אלא לְעוֹלָם הוא עוסק בִּבְעָלִים, וּבְפֶסַח – בעושה פסח שהיה טמא בטומאת התהום, וְלִמְעוּטֵי – ובא רבי חייא למעט שהציץ מרצה עליו רק אם נטמא בטומאת התהום למת, אך אם נטמא בְּטוּמְאַת הַתְּהוֹם דְּזִיבָה, כגון שהיה זב העומד ביום האחרון לטהרתו, ובשעת הזריקה סבר שבלילה יטהר ויוכל לאכול את הפסח, אך לאחר מכן נטמא שוב בזיבה וסתר את מנין ימי הטהרה, והתברר למפרע שכבר בזמן הזריקה לא היה ראוי לאכול בלילה, אף שבאותו זמן לא ידע איש בעולם שיטמא שוב והרי זה בטומאת התהום, מלמד רבי חייא שאין הציץ מרצה על טומאת התהום של זיבה, ועליו לעשות פסח שני.

מקשה הגמרא על רב יוסף: וְכי על בְּטוּמְאַת תְּהוֹם דְּזִיבָה הציץ לֹא מְרַצֶּה, וְהָתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אשה שראתה דם בי"ג בניסן שחל באחד מימי זיבתה, ודינה שהיא שׁוֹמֶרֶת יוֹם בנקיות כְּנֶגֶד יוֹם שראתה בו דם, שֶׁשָּׁחֲטוּ את הפסח וְזָרְקוּ עָלֶיהָ [–עבורה] את הדם